

TERVEZET

**AZ AGRÁR- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS NEMZETI
STRATÉGIÁJA**

(Vitaanyag a Nemzeti Agrárkerekasztal részére)

Budapest 2004. május

Tartalomjegyzék

Oldal

- 1. Az agroökológiai potenciál megőrzése és fenntartható hasznosítása*
- 2. Az élelmiszerbiztonság és az értékesítés biztonságának a növelése*
- 3. A versenyképesség erősítése*
- 4. A birtokszerkezet fokozatos átalakítása*
- 5. Az alternatív életlehetőségek javítása*
- 6. Az intézményi rendszer átalakítása a tagállami működés igényei szerint*
- 7.. Az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény módosítása*
- 8. Várható változások 10 év alatt*

Az Agrár- és Vidékfejlesztési Kerekasztal munkájában résztvevő mintegy 300 szakember egyöntetű álláspontja szerint Magyarország nemzetközi összehasonlításban is kedvező földrajzi, természeti és ökológiai adottságokkal rendelkezik egy dinamikus fejlődésre képes, többfunkciós, de exportorientált, versenyképes agrárgazdaság fenntartására. Adottságaink lehetővé teszik a belföldi fogyasztói igényeket tartósan meghaladó termékelőállítás. Lehetőségeink jelenleginél eredményesebb és ésszerűbb kihasználásához nem halasztható tovább a megváltozott hazai és nemzetközi feltételekkel harmonizáló, a kormányzati agrárprogramok számára iránytűként, koordinációs erőterként szolgáló agrárstratégia kidolgozása és közös egyetértésben történő elfogadása.

Feltételezzük és szükségesnek tartjuk, hogy összehangolt kormányzati tevékenység keretében az agrárgazdaságon túlmutató vidék- és területfejlesztési, munkaerőpiaci, infrastruktúra fejlesztési intézkedések is születnek más nemzetgazdasági ágak fejlesztési lehetőségeinek felhasználásával.

A stratégiai célok és a megvalósulásukat elősegítő **állami teendők** és a gazdák, a szakmai, valamint az érdekképviseleti szervezetek önkéntes kezdeményezései a következő alapelvekre építhetők:

- az agrárgazdaság a társadalom érintettségében, érdeklődésében és megítélésében gazdasági súlyánál lényegesen nagyobb jelentőséggel bír, amit a gazdaság- és társadalom-politikában messzemenően figyelembe kell venni;
- az agrárgazdaság és a vidék fejlesztése **nem csak a gazdák ügye, hanem 10 millió magyar állampolgár érdeke!**

Az agrárpolitikai törekvések középpontjába helyezzük **a lakosság életminőségének sokoldalú szolgálatát**, ami – az igényeknek megfelelő élelmiszerek elfogadható áron, az egészség szempontjából biztonságos előállítás mellett – feltételezi a táj, a környezet, az erdők, a vizek megőrzését és ápolását, ennek eredményeként az ország területének kulturált állapotban tartását, idegenforgalmi vonzerejének növelését;

- az agrárgazdaság többé már nem tekinthető a különböző termelőtevékenységek mechanikus együttesének, hanem olyan **többfunkciós, fenntartandó** organikus nagyrendszernek, amelyben a termeléssel azonos rangra emelkedik a természeti környezet, az eltartóképesség és általában a vidéki értékek megőrzése. Ezért agroökológiai potenciálunk hasznosításának mértékében és módjában **minőségi fordulatot hajtunk végre a fenntartható fejlődés irányába**. A jövőben csak olyan tevékenységi szerkezetet és olyan gazdálkodási módokat ajánlunk, támogatunk, amelyek harmóniára törekednek az ember (társadalom), a környezet (ökológia) és a gazdasági racionalitás (ökonómia) szempontjai között;
- a következő évtizedben nem kell számolnunk sem a klíma drámai mértékű felmelegedésével, sem pedig lehűlésével. Az időjárás szeszélyes változásai azonban már a közeljövőben is nagy régiókat sújtó, a

terméseredményekre, az élelmiszer-ellátásra kockázatot jelentő következményekkel járhatnak. Ezért az ésszerűen művelhető **mezőgazdasági területek visszafordíthatatlan csökkentését el kell kerülni!** A termelő- és termőképesség megőrzését – a jövő generációi érdekében! – fontos célnak tekintjük;

- a társadalom **átlátható, kiszámítható** agrárgazdaságot igényel, amelyben egyértelmű a földtulajdon és a földhasználó személye, ismertek a gazdaság alapvető jellemzői. Ezen elvárás teljesítése pontos és megbízhatóan működő regisztrációs, információs és intézményi rendszert követel meg;
- tudomásul vesszük, hogy az agrárgazdaság szereplőinek döntéseit alapvetően a piaci folyamatok és erőviszonyok, valamint az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának (KAP) cél- és eszközrendszere határozzák meg. Csak olyan nemzeti agrárpolitikai célok kitűzésének van értelme, amelyek a reális nemzeti mozgástérben szuverén döntésekkel, vagy a KAP keretében adott lehetőségek célirányos kitöltésével motiválhatók.

Mindezek alapján a tagállami működés mechanizmusainak sikeres alkalmazása, a csatlakozásból eredő átmeneti veszteségek mérséklése, végül is **a magyar agrárjövő és a vidéki lét szebbé tétele érdekében** szellemi és anyagi erőinket a következő célok megvalósítására javasoljuk összpontosítani!

1. Az agroökológiai potenciál megőrzése és fenntartható hasznosítása

Hazánk természeti erőforrásai kifejezetten jó lehetőségeket kínálnak mező- és erdőgazdasági hasznosításra. Az ország mezőgazdasági területének 80%-a kedvező ráfordítás-hozam arányok mellett hasznosítható. A mezőgazdasági terület 55-65%-a a jelenleginél intenzívebb, 15-25%-a környezetkímélő gazdálkodásra alkalmas, míg 10-20%-a megfelelő társadalmi költségtérítés ellenében természetvédelmi és rekreációs célokat szolgálhat.

Adottságaink – a fenntarthatóság szempontjainak való megfelelés mellett is – megalapozzák a belföldi fogyasztói igényeket meghaladó termékelőállítását. **A fenntartható, ugyanakkor gazdaságos exportot is lehetővé tevő agrárgazdaság megteremtése lehet az egyetlen reális cél!**

Agroökológiai potenciálunk megőrzését és kedvezőbb hasznosítását azonban több oldalról **veszélyek fenyegetik:**

- a globális klímaváltozás már rövid- és középtávon időjárási anomáliák képében (kánikula, aszály, belvizek, **biológiai szennyeződés**) alááshatja a termelés, az ellátás és a családok (jövedelem) biztonságát;
- a mezőgazdasági területeket a termelésből való túlzott kivonás, a talajok termőképességét a leromlás, **az erózió és a defláció** fenyegeti. Az ország felszíni és felszín alatti vízkészleteivel való gazdálkodás nem racionális; a művelési ágak szerkezete kiigazításra szorul;
- a tájapolást nagyobb rangra indokolt emelni, s lemaradás tapasztalható a megújuló természeti erőforrások (szél- és napenergia, biomassa, geotermikus energia) hasznosításában is. Kidolgozandó a szektorsemleges agrárkörnyezet-gazdálkodási pályázati rendszer.

A hátrányok mérséklésére, a gyengeségek orvoslására elsősorban azzal kívánunk hatni, hogy

- a. a nemzeti költségvetés terhére megteremtjük és folyamatosan működtetjük a táj, a vizek és a talaj állapotáról naprakészen tájékoztató **Agrár-környezetgazdálkodási Információs és Monitoring Rendszert;**
- b. az Agrár és Vidékfejlesztési Operatív (AVOP) és a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv (NVT) keretében
 - felgyorsítandó az erdőtelepítés, az erdősültségi arány, – évi 16-18 ezer ha-os telepítéssel – 15 év alatt 22%-ra indokolt növelni;
 - támogatjuk a talajvédelmi és meliorációs beruházásokat, a víz- és energiatakarékos öntözőrendszerek alkalmazását,

valamint a biomasszából gazdaságos energia előállítását szolgáló fejlesztéseket;

- c. támogatjuk a **szaktanácsadói hálózat működését**, hogy a gazdákat – egyebek mellett a minőségi vetőmagvakra, a korszerű talajművelési eszközökre és eljárásokra, a víz- és energiatakarékos öntözési módokra, a talajnedvesség megfelelő szabályozására, stb. vonatkozó ismeretek „testreszabott” átadásával – közvetlenül „tanítsák” meg a természeti károk **megelőzésére** (enyhítésére);
- d. felkészülünk az üvegházhatású gázok kibocsátásával összefüggő **emisszió-kvóta-kereskedelem** alkalmazására, s az értékesítésből származó bevétel egy részét az előbbi programok megvalósítását szolgáló nemzeti források kiegészítésére fordítjuk.

2. Az élelmiszerbiztonság és az értékesítés biztonságának a növelése

A piacok megtartásához, új piacok megszerzéséhez nem elegendő termelni, nem elegendő jót termelni sem! Csak azok a szereplők lehetnek sikeresek, akik képesek megnyerni a fogyasztók bizalmát, illetve képesek és hajlandók tevékenységüket „földtől, istállótól az asztalig” megszervezni. A szerződésszegések, a fogyasztók megtévesztése, a szubjektív minősítés, a késedelmes fizetés, stb. gyakorlatának hadat üzenünk. A bizalomerősítő, tartós együttműködésre törekvő formákat és magatartást ösztönözzük. Ennek szellemében

- a. a különböző vidékfejlesztési programok konkrét intézkedéseivel támogatjuk a termelők, a feldolgozók és a kereskedők fogyasztói bizalmerősítő, egyben piacmegtartó és piacszerző erőfeszítéseit:
 - kiemelten támogatjuk a termékek minőségjavítását szolgáló rendszerek és módszerek széleskörű elterjesztését;
 - ösztönözzük az önkéntes önellenőrző és nyomonkövethetőségi rendszerek alkalmazását;
 - támogatjuk az önkéntes **termékvédjegyek** (földrajzi eredet megjelölése, különleges hagyományos tulajdonságú termék, ökológikus gazdálkodásból származó termék, kiváló minőségű termék) szabályozott formában való alkalmazását;
 - elősegítjük az élelmiszerbiztonsági rendszerek alkalmazását az alapanyag-termelésben is;
- b. növeljük az **élelmiszerellenőrzés** hatékonyságát. Ehhez
 - a hatósági **élelmiszerellenőrzés** jelenlegi rendszerét felülvizsgáljuk annak érdekében, hogy a párhuzamosságokat, a széttagoltságot kiküszöböljük;

- az élelmiszerlánc minden szakaszában, így az élelmiszer-kereskedelemben, a vendéglátásban és a közétkeztetésben is növeljük az ellenőrzések gyakoriságát. Az ellenőrző rendszereket – az ellenőrök számának emelésével és az ellenőrök továbbképzésével – megerősítjük;
- c. a versenytisztaság elősegítése és a fogyasztók védelme érdekében
- a versenytörvényben szereplő, a tisztességtelen verseny tilalma alá eső jogesetek elbírálási rendszerét módosítani ajánljuk. Az eljárási idő csökkentése, az érdekmúlás elkerülhetősége érdekében az esetek elbírálását a jelenlegi **bírósági hatáskörből versenyhivatali hatáskörbe célszerű utalni;**
 - a négypólusú fogyasztóvédelmi funkciókat a Fogyasztóvédelmi Felügyelőséghez javasoljuk összevonni, ezáltal egységes jogértelmezés és joggyakorlat valósulhat meg.

3. A versenyképesség erősítése

A magyar agrárgazdaság versenyképessége jelenleg vegyes képet mutat: az erősségek mellett számos gyenge pont is létezik, veszélyeztetve jövőbeni piacrajutási esélyeinket. A feldolgozóipart túlságosan nagyszámú vállalat képviseli. Termelésük, piaci jelenlétük (alkuerejük) eltörpül a meghatározó európai versenytársakéhoz képest. Alacsony a munka-termelékenység, kedvezőtlen a kapacitások kihasználása. A szelekciós veszély nagy! A mezőgazdaságban egyszerre vannak jelen a – professzionális – gazdaságok, az életképes magán (családi) gazdaságok, valamint az 1-2 hektáros kisegítő, hobbi gazdaságok, vagyis mezőgazdasággal is foglalkozó háztartások.

Megbomlott a növénytermesztés és az állattenyésztés összhangja. Számos helyen gondot jelenthet az állatjóléti és környezetvédelmi előírások betartása. Még mindig alacsony a termékpiac szervezettsége. A mezőgazdasági életforma rohamosan veszít társadalmi presztizséből, így romlik az agrárnépesség korösszetétele és képzettségi színvonala is.

Minden mást megelőző prioritás a versenyképesség javítása!

- a. Mindenekelőtt – a tisztánlátás, a világos jövőkép érdekében – **egyértelművé javasoljuk tenni, hogy**
- az agrárpiaci szereplők (termelők, feldolgozók, kereskedők) körében az ésszerű szelekciós folyamat nem akadályozható meg! Ez azt jelenti, hogy versenyképességet megteremtő, szilárdító támogatásokban csak a **potenciálisan életképes gazdaságok** részesíthetők. Továbbra is tere lesz a saját

szükségletre történő mezőgazdasági termelés számos ágának. A versenyből kiesőket sem méltányos sorsukra hagyni, de ez a jogos társadalmi igény más típusú gondoskodást jelent;

- agroökológiai adottságainkat arra kívánjuk hatékonyan használni, amire valók! Legyen versenyképes az árutermelés, de legyen tartósan eredményes a táj- és környezetgazdálkodás is!

b. A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program intézkedéseivel, a pályázatok konkrét nemzeti előírásaival a társadalmi és közgazdasági optimumot közelítő arányok kialakulására törekszünk

- a művelési ágak, elsősorban a szántók, a gyepek és az erdők területe között;
- az intenzív termelés, valamint az alternatív (organikus, extenzív, tájjellegű) gazdálkodási formák között;
- a növénytermesztés és az állattenyésztés nagysága között;
- a termelő, a környezetvédő és tájfenntartó funkciók ösztönzőttségét egyensúlyban tartjuk: a kedvezőtlen adottságú és érzékeny területeken a többlet-költségeket, illetve a kieső bevételeket kompenzáljuk, de **a versenyképes területek árutermelésből való kivonására nem teszünk bátorító lépéseket!**

c. Valamennyi termelő ágazatunk műszaki-technikai jellemzői – a szigetszerű fejlesztések ellenére! – átlagosan kedvezőtlenek. Ezért a jövőben sem mondunk le arról, hogy az EU Strukturális Alapjaiból az AVOP és az NVT intézkedései keretében **támogassuk a versenyképesség növelését szolgáló beruházásokat az alapanyag-termelésben és az élelmiszerfeldolgozásban.**

d. Mivel eredményes, kiegyensúlyozott mezőgazdaság és környezetgazdálkodás, a növénytermesztés és az állattenyésztés harmonikus együttélése nélkül nem oldható meg, a közösségi támogatási formákon túlmenően, nemzeti forrásokból is elősegítjük **a kritikus gazdasági helyzetben lévő állattenyésztési ágazatok (tej, sertés, broyler) alkalmazkodását, a haszonállattartás, az ún. állatjóléti szabályoknak és a környezetvédelmi előírásoknak való megfelelés meggyorsítását.** Az állattenyésztés esélyeinek távlati javítása érdekében a Közös Agrárpolitika reformja keretében felkínált, **a juhászatra és a vágómarha termelésre vonatkozó opciókkal** (ténylegesen meglévő állatlétszámhoz kötött támogatási formákkal) – az egységes gazdaság-támogatási rendszerre való áttérés időpontjától – **Magyarország élni fog!**

- e. A gazdák befektetési, piacrajutási, agrotechnikai és tenyésztési ismereteinek bővítésére növelni kell az ismeretterjesztő tevékenységek intenzitását; amelyben meghatározónak tekintjük a **szaktanácsadási** rendszer kiépítését és hatékony működését.
- f. Elsősorban a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv intézkedéseivel tovább segítjük a **termelők összefogását**, a TÉSZ-ek és a termelői csoportok működésének kiterjesztését. Nem a szervezetek számának gyarapítása a cél, hanem a termelői szervezetek által koordinált, integrált termelés arányának a növelése, az eredményes **működéshez szükséges tudás és infrastruktúra létrehozása**. A termelői szerveződések életrehívásának elsősorban nem a közösségi és nemzeti támogatások elnyerése a célja, hanem a termékpályán történő érdemi együttműködés elősegítése, az öntevékeny piacsabályozás, a piacbővítési törekvések és a piaci alkuerő felerősítése.
- g. Az összefogás, az együttműködés hiányából származó versenyhátrányok mérséklésére célszerű áttekinteni az idevonatkozó nemzetközi gyakorlatot. Megfontolandó a civil szervezetek, az ún. **szomszédsági együttműködési formák** olyan a tulajdonosi és tulajdonhasználati jogok korlátozását is jelentő törvényi szabályozása, amely a többségi akarat érvényesítésének utat enged. Az ilyen ún. **60%-os szabály** életbe lépésének különösen a birtokrendezés; a környezetvédelmi technológiák, az öntözési, vízrendezési és meliorációs beruházások megvalósítása, valamint a vetőmagtermesztéshez szükséges izoláció biztosítása során lesz nagy jelentősége.
- h. A versenyképesség növeléséhez elengedhetetlen a **kutatás**, az **innováció**, a **közép- és a felsőfokú képzés** rendszerének fejlesztése, a felsőoktatási és a főhivatású kutató intézeti kutatási kapacitások fenntartása, a stratégiai célok megnyugtató, távlatos finanszírozása:
- ki kell dolgozni az agrárkutatási stratégiát és ennek alapján az innovációs lánc különböző szakaszainak megfelelő kutatásfejlesztési programokat kell létrehozni és hosszútávon finanszírozni;
 - fejleszteni kell az agrár innováció bázisát biztosító, a felsőoktatási és főhivatású kutatóhelyek együttműködésén alapuló tudásközpontokat és ezek kapcsolatrendszerét a versenyszférával.
- i. Az ágazat funkcióinak módosulásával és a nemzetközi versenyképesség követelményeivel összhangban
- növelni szükséges a gyakorlatorientált, a munkapiacon jól hasznosítható ismereteket adó felsőfokú szakképzés és főiskolai képzés arányát és ennek megfelelően kell átalakítani az agrár felsőoktatás jelenlegi rendszerét, az

átfedések mérséklése és a célirányosabb koordináció megteremtése érdekében;

- korszerűsíteni szükséges a középfokú agrárszakképzés szakmai struktúráját, növelni színvonalát, erősíteni a képzések munkapiaci megfelelőségét.

4. A birtokszerkezet fokozatos átalakítása

A versenyképes magán-, családi és társas gazdaságok kialakulása a jelenlegi földhasználati viszonyok mellett csak korlátozottan valósulhat meg. Égetően aktuális a mezőgazdaságból élők, a helyben lakókat preferáló, a távlatos és versenyképes gazdálkodást elősegítő lépések megtétele.

- a.** Az életképesség, a versenyképes birtokméret elérése érdekében javasoljuk bevezetni a **gazdák földszerzésének elősegítését állami támogatással és az NFA eszközeivel.**
- b.** Az egyéni gazdálkodók földszerzésének felső korlátait (1 személy 300 ha, ill. 6000 Ak) esetleg már a derogációs időszak alatt **fel lehetne oldani.** Ezt követően ugyanis a természetes személyek és a gazdálkodó szervezetek már azonos feltételekkel szerezhetnek földet. Rendezni kell azonban a földszerzés feltételeit: pl. a helybenlakás, a szakirányú végzettség, illetve a megfelelő gyakorlat előírásával. A **szakirányú képzettség alól a fiatalok** (pl. 35 év alattiak) nem kaphatnak **felmentést.** A helybenlakás és letelepedés kritériumait ki kell dolgozni! A földszerzés és a földbérlet méretbeli szabályozása helyett a „**gazdaság**” fogalmának, létesítésének és működésének szabályozásával lehet hatást gyakorolni a földhasználat feltételeire. A gazdaságok létesítésére és működésére törvényt kell hozni, amelynek keretében korlátozni kell **a gazdaságméreteket annak érdekében, hogy egyetlen község (település) határában se alakulhasson ki monopolhelyzet a földhasználatban.** A monopolhelyzet kritériumait a törvényben kell rögzíteni.
- c.** Az állattartó telepek legelő és tömegtakarmány-szükségletének, valamint trágya-elhelyezési gondjainak megoldása érdekében ésszerű kompromisszumos megoldást kell keresni. A létező és működő állattenyésztési telepek regisztrált tulajdonosai, bérlői számára – **1,4 NE állatsűrűség eléréséig!** – kivételes, előbérleti, majd a derogáció lejártá után elővásárlási jogot célszerű adni a gyep és a szántó művelési ágakban. A Nemzeti Földalap (NFA) a földhasználati pályázatok elbírálása során kezelje kiemelten e gazdálkodók földszerzési szándékát.
- d.** A földbérleti rendszerben a tulajdonos és a bérlő érdekeit kiegyensúlyozottan érvényesítő, tartós szabályozást valósítunk meg:
 - **a bérleti idő** tartama minimum 5 év, maximum 20 év lehet;

- a 100 ha-nál nagyobb bérelt terület esetén már megkövetelendő a letelepedési (helyben-lakási) kötelezettség;
 - a közösségi támogatások (főleg az ún. közvetlen támogatások) fokozatos növekedése láthatóan felszítja a földhasználatért folyó versenyt, s esetenként a földbérleti díjak felelőtlen felhajtását is kiválthatja. A várható kockázatok enyhítésére javasoljuk a tényleges bérleti díjakról **naprakész információs rendszer** kialakítását, illetve az ún. **irányadó bérleti díj** évenkénti közzétételét! Megfontolandó – akár állami részvétellel – egy olyan **földbérleti-díj biztosítási alap** létrehozása is, amely a földtulajdonosok és a hosszútávra építő földbérletkére érdekeit egyszerre jól szolgálja.
- e. Az önkéntes földcsere, a birtokrendezés meggyorsítása érdekében az állam **vállalja át az osztatlan közös tulajdonban lévő földek kimérési költségeinek 80%-át**. Ugyanakkor megfontolásra javasoljuk a nagyobb birtoktestek, táblák közé ékelődött önmagukban életképtelen méretű területek kötelező földcserejének, vagy kötelező értékesítésének törvényi szabályozását.
- f. A magyar birtokpolitika számol azzal, hogy a kisebb-nagyobb gazdaságok keresik a **kooperáció egyszerűbb formáit. Ezek az önkezdemenyezésen alapuló formációk jól egészíthetik ki az állam közvetlen birtokrendezési politikáját**. A földbirtok-viszonyok fejlesztését szorosan össze kell kapcsolni a vidék és területfejlesztési, illetve környezetvédelmi célokkal. Támogatni kell a **földhasználati társulások különböző típusainak kialakítását**, amelyek különböző **szintű** és jellegű földhasználati együttműködések lehetőségét kínálják a gazdálkodóknak. Ez alapját jelentené az egységes mező-, táj- és környezetgazdálkodásnak.
- g. A földbirtok-politika megvalósításának kiemelt résztvevője a **Nemzeti Földalap (NFA)** intézménye. Az NFA szerepét és eszközrendszerét úgy kell meghatározni, hogy már rövid távon is képessé váljon birtokstruktúra formálására. Működtetése több területen fejlesztésre szorul:
- pontosítani kell a feladatát, és koncentrálni kell a birtokpolitikai célok megvalósítására;
 - földpiac-befolyásoló és birtokszerkezet javítását elősegítő politikáját az egyes településekre (kistérségekre) kidolgozott terület- és birtokrendezési terv alapján kell, hogy végezze.
- h. Kezdeményezzük az **öröklési jog** olyan értelmű módosítását, hogy a termőföld örökösök közötti felosztását, a birtoktestek elapozódását meggátolják (a törvényes örökösök pénzbeni kielégítésének egyidejű előírásával!).

5. Az alternatív életlehetőségek javítása

Az élesedő verseny hatására mind a mezőgazdaságban, mind pedig az élelmiszeriparban felgyorsul a gazdaság-(vállalat-) koncentrációs folyamat, amelynek következtében az agrárgazdaság létszám-kibocsátó marad, bár ennek üteme a korábbi időszakhoz képest mérséklődni fog. A szelektív folyamat a főfoglalkozású gazdálkodókat és alkalmazottakat is érinti, de a legnagyobb feszültséget az időskorúak, az alkalmi és részmunkaidős szereplők körében okozza. Az agrárgazdaság eltartó képességét a jövőben elsősorban nem a foglalkoztatottak számával mérjük, hanem a **jobb megélhetés**, a magasabb életszínvonal jellemzőivel. Ugyanakkor a veszélyeztetett gazdáknak, családoknak **kormányzati felelősség alternatív megélhetési lehetőségeket, alkalmazkodási és „menekülési” utakat biztosítani.**

- a. A vidéki foglalkoztatási lehetőségek bővítése **összkormányzati feladat.** Számos intézmény, számos támogatott program koordinált feladatának tekintjük a munkahely-teremtést, s az ezt szolgáló szakmai felkészítést, a képzés-átképzés rendszerének régió-specifikus kiépítését.
- b. Az Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) intézkedéseivel
 - kiemelten támogatjuk a **fiatal gazdák** pályakezdését, föld- és major-szerzését, állatok és gépek vásárlását;
 - külön programokkal elősegítjük a mezőgazdasági termékek betakarítás utáni, jövedelmet növelő válogatását, osztályozását, tárolását, feldolgozását és értékesítését, illetve az ezt szolgáló fejlesztések megvalósítását;
 - támogatjuk a vidéki infrastruktúra kiépítését, az alternatív jövedelemszerzési és foglalkoztatási elképzelések megvalósulását.
- c. A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv részletes programjaival és intézkedéseivel
 - közösségi és nemzeti forrásokkal is hozzájárulunk a versenyképes termelésre kevésbé alkalmas területek **erdősítéséhez**, a gyengébb minőségű és környezetvédelmi szempontból érzékeny területek kíméletesebb, extenzív hasznosításához, az erre vállalkozók jövedelmének kiegészítéséhez;
 - az ún. **kedvezőtlen adottságú** (besorolású) térségekben rendszeresen, hosszútávon kiegészítjük a gazdaságok objektív okok miatt szerényebb bevételeit;
 - már 2005-től 5 évig támogatjuk azokat **az alkalmilag piacra termelő** gazdákat, akik az időszak végére életképes, fenntartható vállalkozássá képesek fejlődni;

- kidolgozzuk és 2005-től bevezetjük a **korai nyugdíjazást** lehetővé tevő, a nyugdíjakat megalapozó és kiegészítő rendszert mind a tulajdonosok, mind pedig az alkalmazottak részére.
- d. Ki kell terjeszteni a „**földért életjáradékot**” programot az idősebb földtulajdonosok nyugodt, biztonságos életének megalapozására.
- e. Át kell tekinteni és törvényileg megalapozni azokat az újszerű foglalkoztatási formákat és támogatási megoldásokat, amelyek **a munkából való megélhetéshez nyújtanak esélyt. A Kormány**
- tegye lehetővé és a társadalombiztosítási rendszerbe illessze be a legváltozatosabb (az EU tagállamokban már bevált) **rugalmas foglalkoztatási** módokat;
 - a napi munkavállalási regisztráció bevezetésével ösztönözze és tegye legálissá az alkalmi és idegymunkások alkalmazását. Az érintettek részesüljenek a foglalkoztatással arányos társadalombiztosítási ellátásban. A foglalkoztatás közterhe a munkaadó és a nemzeti költségvetés osztozzon;
 - a **közmunka** intézményrendszerét fokozottabb mértékben kell befolyásolni a környezet- és tájgazdálkodás feladatainak megoldására.
- f. A termelésből, a munkából kieső, de a felkínált programokban résztvenni nem képes östermelők és mezőgazdasági foglalkoztatottak számára határozott ideig tartó **szociális támogatási rendszer kidolgozását ajánljuk.**

6. Az intézményi rendszer átalakítása a tagállami működés igényei szerint

Az agrárgazdaság országos intézményrendszere a tagállami működés megkezdésére az utolsó órákban alkalmassá vált, a követelmény-rendszer minimumát teljesíteni képes. Ugyanakkor a jelenlegi rendszert az eltérő funkciók keveredése, az állami és a privát tulajdon, illetve az ebből származó sokszor ellentétes érdekek jellemzik. **A rendszer EU-követelményeket teljesítő finanszírozása még rövidtávon sem megoldott!** Sürgős feladattá vált az agrár-intézményrendszer struktúrájának, funkcióinak, tulajdoni szerkezetének és finanszírozási formáinak áttekintése, a létező intézmények jövőjének egyértelművé tétele.

- a. A közösségi és nemzeti támogatások igénylését, folyósítását és ellenőrzését végző Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) megszervezése, szakemberekkel és technikai eszközökkel való ellátása minimális szinten megtörtént, de a jelenlegi helyzet súlyos kockázatot jelent mind a támogatásokra számító gazdák, mind pedig a nemzeti költségvetés szempontjából. A tagállami működéshez szükséges intézmények

finanszírozásában a „bázisszemlélet” helyett a jogszabályokban rögzített feladatokhoz igazodó finanszírozás indokolt.

- b. A szaktanácsadási intézményrendszer – szaktanácsadási hálózat – létrehozása működtetésének jogi szabályozása állami feladat. Javasoljuk, hogy a hálózat a meglévő tudásbázisokra – közép- és felsőoktatási intézmények, főhivatású agrár kutatóhelyek – és az agrár szakmai szervezetek erőforrásaira épüljön alkalmazkodva a regionális intézményi struktúrához. A szaktanácsadás finanszírozása alapvetően állami forrásokra épül, közvetlen finanszírozású állami szaktanácsadási rendszeren, illetve az üzleti alapú tanácsadás díjtételeinek részbeni támogatásán keresztül, az ellátott feladat társadalmi és egyéni üzleti hasznának arányát figyelembe véve.
- c. Továbbra is fenn kell tartani az államilag finanszírozott felsőoktatási és főhivatású agrár kutatóhelyekre épülő kutatási intézményi hálózatot. Biztosítani kell az intézmények megfelelő működési finanszírozását annak érdekében, hogy sikeresen és hatékonyan kapcsolódhassanak be a hazai, európai uniós és nemzetközi kutatási programokba, elősegítve ezzel a korszerű tudásanyag beáramlását a hazai versenyszférába.
- d. A magyar agrártermékek piacrajutását országosan kiterjedtebb, célzottabb **marketing-munkával** ajánlatos elősegíteni. Erre a funkcióra tagállami működés keretei között egyedül a nemzeti sajátosságokra építő ún. közösségi marketing nem alkalmas. Emellett fejleszteni kell a különböző termékpályákon eredményesen dolgozó **termelői szervezetek közös szervezeteire** (marketing-szövetségeire) alapozott marketing tevékenységet. A piacrajutást szolgáló állami források így – vállalati pénzekkel kiegészülve! – jobban hasznosulnának!
- e. Az **agrár-közigazgatási rendszer** (FVM Hivatalok, MVH, szakhatóságok, falugazdászok, kistérségi megbízottak, stb.) felülvizsgálata során
 - el kell választani az államilag finanszírozandó, ténylegesen közérdeket képviselő funkciókat az üzleti tevékenységektől;
 - gyakoribbá, érdemibbé szükséges tenni a **helyszíni ellenőrzési rendszert**;
 - a közérdeket nem szolgáló profitorientált szolgáltatásokat privatizálni indokolt.

Az Agrárkerekasztal résztvevői egyértelműen indokoltnak tartják **az agrár intézményrendszer** – különösen pedig az MVH, a földügyi és az élelmiszerbiztonsági igazgatás – **fejlesztési igényeinek és finanszírozási helyzetének Kormány szintű megtárgyalását, a hiányzó források biztosítását!**

7. Az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvény módosítása

Az Agrárkereszkaszta egyértelműen azon az állásponton van, hogy európai tagállamként is rendelkezünk kell olyan agrártörvénnyel, amely hosszabb távon, kormányzati ciklusokon átívelve tartalmazza a követendő agrárpolitika alapvető törekvéseit és a szándékok megvalósításának garanciáit.

- a. Különösen fontosnak tartjuk a törvényben is rögzíteni, a nemzeti gazdaságpolitika és agrárpolitika szemléletmódját, **szilárd törekvéseit**. Nevezetesen azt, hogy
 - a gazdaságpolitika valamennyi nemzeti hatáskörben maradt eszközével elősegíti, hogy a más nemzetgazdasági ágakkal szemben meglévő tökemegtérülési és jövedelemszerzési hátrányok folyamatosan mérséklődjenek; az agrárnépesség arányos **jövedelemszerzési** esélyei a lehető legrövidebb időn belül helyreálljanak;
 - az Európai Unióban a magyar agrárgazdaság a többi tagországgal **azonos elbírálásban** részesüljön, az átmeneti (diszkriminatív) szabályok csak a legszükségesebb ideig maradjanak érvényben;
- b. Az agrárpolitika alapvető törekvéseinek törvénybe foglalt garanciákkal kell érvényt szerezni:
 - a Kormány feladatai között kapjon helyet az agrárpolitika végrehajtásához szükséges nemzeti pénzügyi források biztosítása:
 - = az ún. közvetlen uniós kifizetések nemzeti hatáskörben való 30%-os kiegészítése;
 - = a vidékfejlesztési intézkedésekhez igénybe vehető közösségi források maximális társfinanszírozása;
 - = a nemzeti hatáskörben támogatható célokra 2004-ben előírányzott összegek (132 md Ft) reálértékének GDP-arányos megőrzése;
 - az agrárgazdaság előző évi helyzetéről, a közösen kialakított és elfogadott agrárpolitikai célok megvalósításáról a Kormány évente készítsen Beszámolót („Zöldkönyvet”) az Országgyűlés számára.
- c. Az agrártörvény rendelkezései közé – a megváltozott körülmények miatt – új elemeket is javasolunk beépíteni:
 - új **agrárérdekképviseleti törvény** megalkotása szükséges;

- törvényi és pénzügyi garancia-rendszert indokolt létrehozni a nem biztosítható **elemi károk** enyhítésére;
- újra kell szabályozni az Agrárgazdasági Tanács összetételét, tagjai legitimitásának és reprezentativitásának megerősítési módjait. Kívánatos, hogy az Országgyűlésnek évente készülő Agrárbeszámolónak – az FVM miniszter mellett – az Agrárgazdasági Tanács elnöke társelőterjesztője legyen. A Tanács véleménye és javaslatai kapjanak széleskörű nyilvánosságot!

8. Várható változások 10 év alatt

Az elkövetkezendő 10 évre a stagnálás, visszaesés helyett a mezőgazdasági **teljesítmény növekedését** prognosztizáljuk. A versenyképesség javulására építve a mezőgazdaság GDP növekedése megközelítheti a nemzetgazdaság összes GDP-jének emelkedését, így a mezőgazdaság ebben mért aránynak további, csökkenése nem következik be. Ennek lehetőségét az ökológiai adottságaink, valamint a 3 éves időszakra előirányzott EU-us források is (lásd melléklet) alátámasztják, feltételeként pedig **a piac érdemi bővülését eredményező folyamatok, illetve a megfelelő műszaki fejlesztés állítható.**

A jövő birtokszerkezetét **80-100 ezer életképes árutermelő magángazdaság és 6000-7000 társas gazdaság fogja döntően meghatározni.**

Az egységes európai piacon ágazati és vállalati szinten is erőteljesen növekedni fog a szakosodás, egyben a versenyképesség is. Eredményeként az elkövetkező tíz évben dinamikusán nő a versenyképes magyar termékek kivitele, ugyanakkor a hazai piacon emelkedni fog az európai belső importtermékek jelenléte is. Becsléseink szerint az agrárkültkereskedelmi forgalom pozitív egyenlege hosszútávon elérheti a 2,0-2,5 md eurót, **a kivitel értéke pedig a 4,5-5 md eurós tartományba emelkedhet.**

Az alaptervekenység (növénytermesztés és állattenyésztés) mellett **gyors ütemben** növekedhet az előfeldolgozás, csomagolás, szolgáltatás és más **kiegészítő tevékenység.** Ez némileg **fokozhatja** a mezőgazdaság **munkaerőigényét**, lassítva ezzel az ágazat munkaerő-kibocsátását. Hasonló folyamatot eredményez, ha az alaptervekenységen belül **a kertészeti, illetve az állattenyésztési kibocsátás nő.**

A gyors ütemű műszaki fejlesztés és a várható strukturális átalakulás mellett a mezőgazdaságban is érdemi **munkatermelékenység-javulással** számolunk. Egységnyi munkaerő mind több hozzáadott értéket produkál. Ma egy munkaerőegység éves teljesítménye megközelíti a 4 millió Ft-ot, ez az évtized végére közel megduplázódhat.

Javulás várható a **korösszetételben**, melynek fő letéteményese az árutermelő „professzionális” gazdaságok lesznek.

Vidéken a **gazdasági és tevékenységi szerkezet színesebbé válása** várható. A mezőgazdaság vidékfejlesztésben játszott szerepe átalakul. Erősödik a környezet- és tájgazdálkodási funkció, a ma is elismerten változatos növény- és állatvilág, továbbá a hagyományok megőrzése révén nemcsak a lakosság életminősége javul, hanem **a természeti és kulturális értékek vonzereje által az alternatív megélhetési lehetőségek** (pihenési-kikapcsolódási programok, vendéglátás, falusi turizmus, vadászat, stb.) **köre is fokozatosan bővülni fog!**

**Az EU által a magyar agrárgazdaság részére
előírányzott támogatások a 2004-2006. években**

Megnevezés	2004		2005		2006		Együtt	
	é v b e n						millió EU	Mrd Ft
	millió EU	Mrd Ft	millió EU	Mrd Ft	millió EU	Mrd Ft		
I. Közvetlen kifizetések	369,4	94,2	443,9	113,7	499,2	127,3	1312,5	335,2
a) közvetlen termelési támogatás (SAPS)	299,2	76,3	342,0	87,7	401,2	102,3	1042,3	266,3
b) piaci kifizetések	70,2	17,9	101,9	26,0	98,0	25,0	270,2	68,9
II. Társfinanszírozású programok összesen	347,8	88,7	307,8	78,5	356,4	90,8	1012,0	258,0
a) SAPARD Program	92,4	23,6	-	-	-	-	92,4	23,6
b) AVOP	74,2	18,9	105,9	27,0	137,2	34,9	317,3	80,8
c) NVT	181,2	46,2	201,9	51,5	219,2	55,9	602,3	153,6
I-II. összesen	717,2	182,9	751,7	192,2	855,6	218,1	2324,5	593,2

Megjegyzés:

1. A SAPARD Program esetében a 2000-2003. évi EU forrásból származó kötelezettségvállalási lehetőség összesen 160 millió Euró (40,8 Mrd Ft). Ebből 2004. évig szerződéssel lekötve összesen 17,3 Mrd Ft., vállalható további kötelezettség 23,6 Mrd Ft (94,2 millió Euro.)
2. Ahol csak forintban álltak rendelkezésre az adatok, 255 Ft/Euro szorzót alkalmaztunk.
3. Nem tartalmazza a nemzeti költségvetésből származó forrásokat.